

L'ASSOCIACIÓ D'EDUCACIÓ D'ADULTS DE MENORCA, L'EDUCACIÓ INFORMAL DE LES ESCOLES D'ADULTS DE MENORCA

Jaume Gomila Saura

Diana González Roig

RESUM

Les escoles d'adults de Menorca combinen l'educació formal, la no formal i la informal en els vuit municipis i en quatre viles de l'illa. L'Associació d'Educació d'Adults de Menorca experimenta un creixement significatiu entre els cursos 2017-2018 i 2021-2022, mercès a l'adaptació de l'oferta educativa, la reidentificació com a associació d'estudiants i l'aliança amb d'altres organitzacions. D'ara endavant, proposa la recerca, l'aprenentatge servei a la comunitat i la validació com a eixos estratègics per respondre als desafiaments socioeducatius venidors.

RESUMEN

Las escuelas de adultos de Menorca combinan la educación formal, la no formal y la informal en los ocho municipios y cuatro villas de la isla. La Asociación de Educación de Adultos de Menorca experimenta un crecimiento significativo entre los cursos 2017-2018 y 2021-2022, gracias a la adaptación de la oferta educativa, la reidentificación como asociación de estudiantes y la alianza con otras organizaciones. De ahora en adelante, propone la investigación, el aprendizaje-servicio a la comunidad y la validación como ejes estratégicos para responder a los desafíos socioeducativos venideros.

Aquest article reprèn el fil de l'escrit "El model de les escoles d'adults de Menorca", a càrrec de Llorenç Forcada i Magdalena Humbert, publicat a l'*Anuari de l'Educació de les Illes Balears* l'any 2018. L'objectiu és, primer, recordar la naturalesa triple del paradigma; segon, analitzar el creixement de l'educació informal des de llavors, i, tercer, subratllar tres eixos estratègics per garantir-ne un futur pròsper i adequat als nous reptes *locals*.

Tal com s'exposa detalladament en l'esmentat text, les escoles d'adults de Menorca, des del seu naixement el 1985-1986, manifesten dues característiques distintives: d'una banda, la compaginació de l'ensenyament formal, el no formal i l'informal—encarnats pel CEPA Joan Mir i Mir i el CEPA Ciutadella, Serveis Educatius de Menorca i l'Associació d'Educació d'Adults de Menorca, respectivament— i, de l'altra, la territorialització: cadascun dels vuit municipis de Menorca disposa d'una escola d'adults, així com les viles de Fornells, Cala en Porter i Sant Climent, a més del centre penitenciari de Menorca.

Anem a pams, emperò. D'antuvi, convé compartir una definició de les tres modalitats, la convivència de les quals fa més senzilla i fluida la personalització dels itineraris, d'acord amb les necessitats i les expectatives de cada usuari.

L'educació formal és aquella que es relaciona amb el "sistema tradicional", estructurada jeràrquicament, ordenada cronològicament, regida per un currí-

culum, desenvolupada en plans que condueixen, directament o indirecta, a una certificació. Dins aquest àmbit, podem situar els ensenyaments inicials (primària), l'educació secundària per a persones adultes (secundària), els accessos als cicles formatius i a la universitat, els programes del Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), l'Aula Mentor, etc.

L'educació no formal és aquella que es relaciona amb l'aprenentatge no conduent a una certificació, però amb uns objectius identificables, tothora dins un marc referencial. L'alumne decideix dominar una àrea particular i, per tant, s'hi esforça, però sense cercar l'acreditació ni l'avaluació externa –a priori. Tanmateix, pot passar que, a mesura que el nivell augmenta, el deixeble es plantegi de verificar els sabers adquirits mitjançant proves lliures. Dins aquest àmbit, podem situar bàsicament els idiomes i la informàtica.

L'educació informal és aquella que es relaciona amb el desenvolupament vivencial, mercès a les experiències i els intercanvis en entorns comunitaris, amb una tendència aplicada i amb unes eventuais traces recreatives. Dins aquest àmbit, podem situar els cursos que no tenen cabuda en les dues branques esmentades, però sobretot un ampli ventall en expressió i creativitat, humanitats i recursos, ciència i natura, itineraris i excursions, salut i creixement personal, alimentació i gastronomia.

Tal tríada revela avantatges inqüestionables. Altrament, la territorialització o l'ensenyança de quilòmetre zero facilita la incorporació de persones des de setze anys fins a noranta-nou, tot minimitzant els desplaçaments i afavorint-ne la sostenibilitat. No debades, tal com s'ha esmentat més amunt, existeixen vuit escoles d'adults i quatre aules externes, distribuïdes per una superfície de 700 km². El rècord absolut de matrícula s'acosta al 4% de la població total, una xifra excepcional que la converteix en un espai únic a l'Estat espanyol i singular a la Unió Europea.

Ara, doncs, cal discernir les causes de la predilecció ascendent per l'educació informal, entre els cursos 2017-2018 i 2021-2022. Grosso modo, les escoles d'adults de Menorca, en la seva pluralitat, fan convergir els seus projectes educatius de centre, s'acosten a la gent i la interpel·len, com a resposta adaptativa a les convulsions del temps. Nombrosos indicadors palesen l'actual llindar de civilització –la revolució digital, els moviments migratoris, l'auge de l'obscurantisme ideològic o el canvi climàtic– i els pensadors alerten que més educació no s'està traduint en més emancipació. Aquesta paradoxa i aquesta fallida de les humanitats –sortosament aparent– obliga, lògicament, a reposicionar l'educació d'adults, amb el màxim calat filosòfic possible. És a dir, mentre tot canvia, l'Associació d'Educació d'Adults de Menorca i, per extensió, les escoles d'adults de Menorca també canvien, fidels a les seves missió i visió genuïnes i gràcies a un valuós grau d'escolta i de proactivitat dels directius.

En primer lloc, cal destacar el modelatge de l'oferta, oberta i concorde amb la demanda, gràcies als prescriptors locals i als mateixos estudiants. Factors com

ara l'envelliment demogràfic, l'augment de la competitivitat internacional en el treball o la sensibilització sobre els beneficis per a la salut i el benestar no han restat atracció per la qüestió ocupacional, però sí que remarquen la inclinació envers disciplines amb una utilitat peremptòria. En concret, els habitants cerquen lliçons fecundes, especialitzades i intencionals, entre l'afició i la resiliència. Hi notam una patent preferència per la practicitat en allò que és quotidià, tot incloent-hi la passió pels oficis, les artesanies i les feines en vies d'extinció. D'entre les assignatures que guanyen seguidors, cal assenyalar la informàtica vinculada als tràmits administratius, el maneig de la llar –les reparacions, la decoració, la jardineria, la costura–, les arts culinàries –l'aprofitament alimentari en clau saludable–, la comunicació emocional, la microeconomia –les finances, les criptomonedes, l'estalvi, la inversió–, l'entrenament físic o l'autoajuda psicològica. Al seu torn, s'anima els alumnes a esdevenir docents de *la tercera branca* per posar en relleu les seves aptituds i capacitats: ergo, es reforça el seu paper dins la institució, se n'optimitza l'autoestima i l'autoconcepte, i les seves propostes, apujades de baix a dalt, esdevenen suggeridores, impredecibles i altament captivadores per als companys.

En segon lloc, cal destacar la revifada de la faceta d'associació d'estudiants, com a base social de les escoles. En aquest sentit, convé subratllar l'acompanyament en el carregós procés d'homologar els estudis previs en els països d'origen. El bagatge latent es torna vibrant i revoluciona el progrés personal, acadèmic i laboral, tot revalorant i resignificant el passat per a bé. L'entitat compta amb nombrosos expedients d'èxit, amb un desenllaç mereixedor. A més a més, les activitats extraescolars o les celebracions del calendari patrimonial que *fan escola* –com ara els cicles de conferències de temàtica cultural o les festes de Sant Antoni i Sant Jordi– enriqueixen gratament la convivència.

En tercer lloc, cal destacar l'aliança amb entorns organitzacionals més grans o diferents. Dos exemples són la cofundació del títol Menorca Regió Europea de Gastronomia i la posada en marxa d'un punt d'estudi en el club Unió Esportiva Maó. En el primer cas, això ha permès de protagonitzar un conjunt d'iniciatives euroregionals, emancipadores i transformadores –com ara les que versen sobre les temàtiques dels joves xefs, els artesans, el cinema o les experiències gastronòmiques–, a banda de promocionar l'alimentació, la gastronomia, l'artesanía i l'hospitalitat. En el segon cas, els esportistes de més de setze anys disposen d'un espai en què diàriament duen a terme els deures i/o les tasques de reforç, supervisats per un monitor, i reben un berenar saludable, ecològic i local.

En resum, l'Associació d'Educació d'Adults de Menorca no es limita tan sols a l'educació, ans assumeix com a pròpies les encomandes de la culturització, la socialització i la innovació.

D'ara endavant, el desafiament és mantenir-se a l'alçada de les circumstàncies, sota el mandat de consolidar Menorca com un constructe de vincles, amb un horitzó esperançador per als adults, contra el relat dogmàtic i catastròfic del

pitjor globalisme. Això requereix una reacció pedagògica, ferma i complexa, basada en tres eixos estratègics: la recerca, l'aprenentatge servei a la comunitat i la validació.

El primer eix estratègic és la recerca. L'Associació d'Educació d'Adults de Menorca conrea, a poc a poc, un panel interdisciplinari d'experts que aconsella la junta directiva a l'hora de fer partícips col·lectius, ja siguin familiars, amicals, laborals, veïnals o de qualsevol altra mena. En aquest sentit, es preveu el diàleg constant amb els sectors primer –públic–, segon –privat– i tercer –cívic. I no només això: les decisions han de basar-se en l'evidència, en dades eloqüents i rendibles, així com en estudis acadèmics solucionistes que es fixin en les emergències socials.

El segon eix estratègic és l'aprenentatge servei a la comunitat. El mètode consisteix a unir l'aprenentatge amb el compromís per formar ciutadans exemplars i regeneradors, ja sigui arreglant el parc proper a l'escola, alleujant la solitud dels més grans o contant contes als infants. Ajudar el proïsme fa que hom trobi sentit a allò que interioritza, mudant-ho en solidaritat. Una pedagogia que amalgama processos d'aprehensió i de cooperació en un sol projecte ben articulat, en què els intervinents s'arromanguen i s'immergeixen en la cruesa de la carestia, tot desplegant actituds i valors virtuoses. Una pedagogia que reconcilia la dimensió cognitiva i la dimensió ètica. Una pedagogia que entreteixeix l'excel·lència i la inclusió. Una pedagogia que, en definitiva, maximitza el capital simbòlic dels pobles. Les derivades en són múltiples. Per exemple, si hom se centra en la família, està provat que es produeixen resultats desitjables en programes creuats, intergeneracionals, que connecten els progenitors, els fills i altres parents, en els corresponents recorreguts intel·lectuals. Hi ha un ampli marge per mobilitzar experiments homologables, a partir de les TIC, les TAC i les TEC –el programari, les xarxes socials o la varietat de ginys (*gadgets*) disponibles. I, si hom alça la mirada a cercles més excèntrics, s'intueix el profit holístic d'abraçar els professionals “externs”, però rellevants, vinculats a biblioteques, arxius, museus, centres de salut, serveis socials, ONG, clubs esportius, mitjans de comunicació, etc. L'arrelament local és directament proporcional a la potència del canvi. I les intervencions han de preveure ulteriors oportunitats més formals, com ara les pràctiques, remunerades o no, per a aquells que desitgin anar més enllà.

El tercer eix estratègic és la validació. La validació de l'educació informal consisteix a confirmar les competències, sense parar esment on o com s'hagin adquirit. L'objectiu és que l'individu assoleixi l'avantatjós reconeixement, ja que escurça el camí didàctic formal, facilita l'ingrés o el reingrés en el mercat laboral i motiva a emprendre fites més elevades. Tothom hi surt guanyant: l'estudiant, l'escola, el teixit empresarial i el social. Les passes per abastar la validació són clares, però la seva gestió a les Illes Balears encara és massa carregosa: la informació, la retroalimentació, la documentació, l'anàlisi, la confirmació, la validació, l'homologació i la certificació. Per això, s'ha de perfilar la figura de l'assessor tècnic docent, que agilitzi els processos amb garanties d'interès general.

Al cap i a la fi, el model de les escoles d'adults de Menorca aporta grans beneficis comuns de bon començament i, en els darrers anys, ofereix una resposta acurada als successos imponderables. Tanmateix, convé amplificar-hi la innovació i projectar-la intel·ligentment, amb el lideratge d'una cosa pública tanmateix preparada per endinsar-se en dinàmiques del quart sector que comprometin els menorquins a llaurar el seu propi futur fora inèrcies. Sens dubte, l'educació informal és la més incisiva, lliure i creativa, i, amb aquesta força, una ciutadania activa i cohesionada pot restituir qualsevol amenaça, indesitjable, de desequilibri.